

De Vondeling

De Halve Kaart trilogie — Boek 1

Voorwoord

Wat voorafging

Vertellingen over hoe het TOEN was, of het verhaal van zijn vader en grootvader de vondeling. Verhalen die mijn vader tijdens het werken, of 's avonds bij de leuvensestoof zo kunstig en boeiend kon vertellen dat ze in mijn gedachten zijn gegrift. Aangezien ikzelf pas op mijn vaders 43ste levensjaar ten tonele verscheen, ben ik voor heel wat informatie mijn oudere broers en zussen te raden gegaan en ben ze dan ook heel dankbaar. Deze gedachten, verhalen, en anekdotes wil ik nu neerpennen voor mijn eigen kinderen, kleinkinderen en zelfs achterkleinkinderen...

Meentje, 1999

Germaine Gallant — Meentje voor de vrienden, Mémé voor mij — stierf in 2001. Ze was eenentachtig. Ik was haar zevende en laatste kleinkind. Ze leefde nog net lang genoeg om de geboorte van haar eerste achterkleinkind mee te maken — Baptiste. De naam die al meer dan een eeuw door onze familie klonk, van Jean-Baptiste de bakker tot een nieuw kind in een nieuwe tijd. Alsof het verhaal zichzelf doorgaf.

Voor haar was het leven zoals ze altijd zo mooi beschreef als een bloem: twintig jaar groeien, twintig jaar bloeien, twintig jaar staan en twintig jaar vergaan. Al hetgene dat je erbij krijgt is mooi meegenomen. Ze zei het zonder bitterheid, zonder spijt — ze zei het zoals ze alles zei: met de vanzelfsprekendheid van een vrouw die het leven had genomen zoals het kwam, en er meer van had gemaakt dan het haar had gegeven.

Ze leefde voluit. Tot het einde. Zelfs tot haar tachtigste was ze actief in tal van verenigingen in het Waregemse — alsof stilzitten een ziekte was waar zij immuun voor was. Wekelijks ging ze met de oudjes van het rusthuis wandelen. De oudjes. Ze noemde ze zo, zonder ironie, hoewel de meesten jonger waren dan zijzelf. Op woensdag ging ze zwemmen tijdens het vrouwenuurtje in het lokale zwembad, en ze zwom nog met de kracht van iemand die haar hele leven had gewerkt met haar handen — deeg kneden, kinderen dragen, het leven vastpakken en niet meer loslaten.

Ze was de dochter van een bakker. De kleindochter van een mandenvlechter. De achterkleindochter van een vondeling. En ze droeg dat allemaal mee — niet als een last, maar als een fundament.

Vele van deze verhalen vertelde ze ook aan mij, als ik bij haar bleef slapen. Dan zaten we samen in de woonkamer, zij in haar stoel, ik op de grond aan haar voeten, en ze vertelde. Uren kon ze vertellen over vroeger. Over haar vader die om drie uur opstond om brood te bakken. Over haar grootvader die manden vlocht en een café runde. Over de oorlog, de smokkel, het brood dat gebakken moest worden ook als de bommen vielen. Over de leuvensestoof waar haar vader bij zat als hij deze verhalen vertelde, net zoals zij er nu bij zat als ze ze aan mij doorgaf.

En als klein Roeltje luisterde ik geboeid. Ik begreep niet alles. Ik was te jong om de zwaarte te voelen van wat ze vertelde — het verlies, de armoede, de kinderen die niet bleven. Maar ik voelde de warmte. De warmte van haar stem, van haar huis, van een vrouw die wist dat verhalen het enige zijn dat je kunt achterlaten als je lichaam er niet meer is.

Nu is ze er niet meer. Maar haar verhalen zijn er wel. Ze zitten in dit boek. En elke keer als ik een bladzijde omsla, hoor ik haar stem.

Roel De Frene

Proloog

Zesentwintig jaar.

Zo lang had het manuscript in de schuif gelegen. Een stapel vergeelde bladen, overgetypt op de computer door een negentienjarige die niet beseftte wat hij in handen had. Het origineel was het handschrift van mijn grootmoeder — Germana Gallant, door iedereen Germaine genoemd, maar voor mij was ze gewoon Mémé. Ze was geboren als dochter van Jean-Baptiste, kleindochter van Jan, achterkleindochter van een vondeling.

Ik was negentien toen Mémé mij haar manuscript toevertrouwde. Haar levensverhaal, en dat van haar vader, en dat van haar grootvader en overgrootvader — de vondeling die als baby was achtergelaten bij de vondelingenopvang in Gent met niets anders dan een halve speelkaart. Ik typte het over, woord voor woord, bladzijde voor bladzijde. Ik was jong genoeg om het te doen en te jong om te begrijpen wat ik deed. En toen het klaar was, verdween het in een schuif.

Zesentwintig jaar.

In die zesentwintig jaar heb ik geleefd. Ik werd ondernemer. Ik werkte keihard — niet omdat ik dat moest, maar omdat ik niet anders kon. Het zat in mij zoals het in Jean-Baptiste zat, zoals het in Joseph de vondeling zat: die drang om op te staan, om te doen, om te bewijzen dat je er mag zijn. Ik kwam op voor de uitgeslotenen, voor de mensen die geen stem hadden, voor de weeskinderen van deze tijd — niet de vondelingen van 1812, maar de mensen die ook vandaag nog door de mazen van het net vallen. Ik zag de synergie pas later. Pas toen ik het manuscript terugvond.

Het lag onder een stapel papieren, in een schuif die ik al jaren niet had opengetrokken. De uitdraai was vergeeld maar leesbaar. De woorden van Mémé — haar herinneringen, haar vaders verhalen, de echo's van een overgrootvader die ze nooit had gekend — keken mij aan alsof ze op mij hadden gewacht.

Ik las het in één adem.

En ik herkende alles. De man die om drie uur opstond om brood te bakken — ik stond om vijf uur op om mijn bedrijf te runnen. De

vrouw die het café draaiende hield terwijl de kinderen stierven — mijn eigen vrouw was net hetzelfde: vroeg opstaand voor de kinderen, en tegelijk haar eigen zaak runnen, met dezelfde hardnekkigheid. De vondeling die niet wist waar hij vandaan kwam maar wél wist waar hij naartoe ging — dat was ik. Dat waren wij allemaal.

Iets in mij zei: *hier moet je iets mee doen.*

Het was meer dan een gevoel. Het was een herkenning. Alsof het verhaal dat zesentwintig jaar in die schuif had gelegen op mij had liggen wachten — tot ik oud genoeg was om het te begrijpen, tot ik genoeg had meegemaakt om het te voelen.

En er was nog iets. Een droom die ik al had sinds mijn vierde studiejaar, bij Meester Christ Crabbe, die elke vrijdag uit een boek voorlas. Het was toen dat ik voor het eerst voelde dat woorden meer konden dan alleen maar informatie overbrengen. Dat ze konden raken. Dat ze konden bewaren wat anders verloren ging. Sinds die tijd wist ik: “ooit schrijf ik een boek”.

Ik wist alleen niet waarover.

Nu wist ik het.

Dit boek is dat verhaal. Het verhaal van mijn familie — van een vondeling in Gent tot een bakker in Marke, van wilgenmanden tot brood, van de Schelde tot de Leie. Het is het verhaal van gewone mensen die buitengewone dingen deden, niet omdat ze helden waren, maar omdat ze geen andere keuze hadden.

Het is het verhaal dat Mémé mij toevertrouwde toen ik negentien was. En het is mijn belofte aan haar dat het niet opnieuw in een schuif verdwijnt.

Roel De Frene, 2026

DEEL I — DE VONDELING

Hoofdstuk 1 — Gent, winter 1812

De nacht had de stad bedekt met een stilte die zwaarder woog dan sneeuw.

Gent was in die winter een stad van schaduwen. Napoleons keizerrijk begon te scheuren aan de randen — de Grande Armée lag begraven in de Russische sneeuw — maar hier, in de smalle straten rond het Hospice van de Burgerlijke Godshuizen, was de oorlog ver weg. Hier heersten andere vijanden: armoede, honger, en de schaamte die vrouwen ertoe dreef om in het donker te doen wat ze bij daglicht niet konden verdragen.

Het was de nachtwaker van het Hospice die hem vond. Niet door het geluid — want het kind hilde niet. Het was de kou die hem deed kijken, een tocht die door de hal trok toen hij de deur opende voor zijn ronde. Daar, in de portiek van het gebouw, in een mandje van gevlochten riet, lag een bundeltje doeken. En in die doeken lag een jongen.

Klein. Rood. Levend.

De nachtwaker was niet verrast. Hij had dit eerder gezien. Het was geen zeldzaamheid in Gent — een stad waar de textielarbeiders zestien uur per dag werkten voor een loon dat niet eens de huur dekte. Vrouwen die ongewenst zwanger werden, hadden drie keuzes, en slechts één daarvan liet het kind in leven. Soms was het een dienstmeid die haar betrekking zou verliezen. Soms een weduwe die al vijf monden moest voeden. Soms een meisje van veertien dat zelf nog kind was.

Ze legden hun baby's in portieken van kerken, op de drempels van gezeten burgers, of aan de poort van het Hospice — altijd 's nachts, altijd in stilte. De stad Gent zou er tussen 1791 en 1922 meer dan zeventuizend registreren. Meer dan zeventuizend keer zou een ambtenaar de vinddatum noteren, de kleur van de doeken beschrijven, en — als het geluk het wilde — een herkenningsteken catalogiseren dat de moeder had achtergelaten.¹

De nachtwaker keek de straat in. Niemand. Alleen de mist die van de Leie kwam en zich om de gevels wond als een vergeelde doodsbrief. Wie het kind had gebracht, was al opgelost in die mist.

Hij nam het mandje naar binnen, naar de warmte van de potkachel, en begon voorzichtig de doeken los te wikkelen. Het kind droeg een hemdje van grof linnen, te groot voor zijn lijf, en een mutsje dat ooit wit was geweest. De nachtwaker bekeek alles nauwkeurig — hij wist dat de ambtenaar de volgende ochtend elke bijzonderheid zou willen optekenen in het vondelingenregister. De kleur van het garen. De staat van de stof. Elk detail dat later als bewijs kon dienen.

Het kind bewoog. Knuistjes zo groot als walnoten duwden tegen de stof. En toen viel er iets uit de plooien.

Een speelkaart. Gescheurd. De helft van een koeken aas.

De nachtwaker draaide het stuk karton om. Op de achterkant, in een beverig handschrift met verbleekte inkt, stond één woord:

Joseph

De man kende het gebruik. Speelkaarten waren het meest voorkomende herkenningsteken bij vondelingen — niet omdat ze bijzonder waren, maar juist omdat ze dat niet waren. In een tijd waarin papier kostbaar was, waren speelkaarten het enige schrijfmateriaal dat arme vrouwen bezaten. De blanco achterkant bood net genoeg ruimte voor een naam, een smeekbede, een belofte. En een gescheurde kaart — daar zat een systeem achter dat de nachtwaker maar al te goed kende. Een hele kaart betekende: *ik kom niet terug*. Een kaart in tweeën gescheurd betekende: *ik bewaar de andere helft. Ik kom mijn kind halen. Nog niet. Maar ooit*.

De twee helften zouden dan samengevoegd worden als bewijs. Een puzzel van karton die een moeder met haar kind moest herenigen.

Hij keek naar het kind. Het kind keek terug, met ogen die nog nergens naar keken en toch alles leken te vragen.

“Joseph,” zei de nachtwaker zachtjes, alsof hij het woord uitprobeerde.

Het kind sloot zijn ogen.